

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Бойко С. Т.

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

Однією з характерних рис сучасного інформаційного суспільства є створення глобального інформаційного простору, що забезпечує взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів, а також задоволення потреб в інформаційних продуктах та послугах. Внаслідок таких глобальних суспільних змін відбулася і трансформація комунікації. Ще у 60-х роках ХХ ст. канадський дослідник впливу медіа як засобів комунікації на аудиторію Маршалл Мак-Люен розробив концепцію «глобального села» (тобто світу без кордонів, близького і доступного). Ця концепція зазнала критики й нерозуміння, але з появою і розвитком Інтернету стала цілком очевидною, а сучасні інтернет-спільноти, у тому числі й соціальні мережі, є яскравою ілюстрацією самого терміну «глобальне село».

Історія появи соціальних мереж розпочинається 1995 року, коли у США з'явилась перша соціальна мережа в Інтернеті – *classmates.com*. Після того раз на кілька років з'являлись все нові і нові сервіси, котрі пропонували щось своє. Наразі існує більш ніж 200 сайтів з можливостями організації соціальних мереж і популярність цих сайтів постійно зростає.

У сучасних підлітків одним із механізмів впливу на особистість стає саме залежність від соціальних мереж. Це пояснюється особливостями становлення особистості в цьому віці, адже дитина значно раніше стає дорослою у фізичному плані, ніж здатною брати на себе соціальні ролі дорослих. Для цього віку характерна емоційна неврівноваженість. Підлітків перестають задовольняти відносини з дорослими, і провідним типом діяльності стає спілкування з однолітками.

Більшість підлітків в Україні зареєстровані у тій чи іншій соціальній мережі (або у кількох), і кожен з них знаходить причину або низку причин для цього, як-от: нові знайомства; можливість ділитися своїми фото і відео, а також переглядати подібну інформацію друзів і знайомих; наявність великої кількості розважального контенту – додатків та ігор; відкритий доступ до будь-якої інформації; розкутість у спілкуванні, яка досягається за рахунок відсутності особистого контакту, що зумовлює зниження рівня відповідальності за свої слова і вчинки. Проте є й більш глибокі причини, зокрема це може бути втеча від реальності, пошук або неприйняття свого «Я», організація особистого простору (захищеного від дорослих) – адже у підлітковому віці відбувається інтенсивне становлення особистості, дорослішання і соціалізація.

В інформаційному суспільстві соціалізація, як і багато іншого, зазнає трансформації. Зокрема, хоча соціалізація особистості завжди була тісно пов'язана з родиною і системою освіти, натепер найбільш важливим фактором соціалізації стають мережеві комунікації.

Інтернет відіграє значну роль у становленні людини як особистості. У

віртуальному просторі людина засвоює зразки поведінки, соціальні норми, цінності, має можливість отримати інформацію швидко, у режимі реального часу, можна знайомитися і спілкуватися з великою кількістю людей, дистанційно отримати освіту тощо. Таким чином відбувається соціалізація у віртуальному просторі, або кіберсоціалізація. Вперше термін «кіберсоціалізація» ввів В. А. Плешаков у 2005 році. Кіберсоціалізація людини – соціалізація особистості в кіберпросторі – процес змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій в контексті життєдіяльності, зокрема у всесвітній глобальній мережі Інтернет (в першу чергу, в соціальних мережах, в процесі листування по e-mail, на форумах, в чатах, блогах, телеконференціях і on-line-іграх). Кіберсоціалізація людини, з одного боку, є інноваційним феноменом, а з іншого – вже давно стала невід'ємною частиною соціалізації сучасної особистості.

Специфіка соціалізації індивіда у віртуальній реальності полягає в тому, що вона здійснюється в контексті взаємодії двох процесів: засвоєння особистістю норм і зразків поведінки, які вона сприймає у первинній соціальній реальності, та інтеріоризація норм, цінностей, установок віртуального простору.

Слід зазначити, що кіберсоціалізація має низку негативних наслідків, як-от: залежність, яка виникає за незадоволеності підлітка реальністю, відносинами в світі або ж своїм «Я», зокрема, постійна перевірка новин у соціальних мережах – коли користувачі дуже часто перевіряють оновлення в стрічці новин, це стимулює ті частини їх мозку, які відповідають за звичку, а у дітей і підлітків ця залежність може переважати над іншими корисними життєвими активностями, такими, як концентрація на шкільних заняттях, читання і спорт; шахраї можуть скористатися доступністю особистої інформації і зробити людину своєю жертвою або ж спонукати на незаконні дії; кібербулінг, секстинг; соцмережі відволікають дітей від навчання і комунікації в реальному світі, роблять дітей більш самозакоханими, схильними до гонитви за сенсаціями; деякі підлітки страждають від «*депресії Фейсбук (Facebook depression)*» – після проведення великої кількості часу в цій та інших схожих соцмережах деякі підлітки стають неспокійними і схильними до меланхолії; «групи смерті», де підлітків спонукають до самогубства («Море китів», «f57», «Тихий Дім» «Розбуди мене о 4.20» та ін.); соціальні мережі – це місце що прекрасно підходить для анонімних розповсюджувачів шкідливих поглядів, паніки і терору; селфі, які стали популярні в наші дні, підривають здоровий розумовий розвиток дітей, бо вони стають одержимими власною зовнішністю тощо.

Незважаючи на мінуси соціальних мереж, фахівці виділяють безліч позитивних моментів, пов'язаних з їх використанням. Діти і підлітки розвивають важливі технічні та соціальні навички онлайн, у той час як дорослі не розуміють цих методів або не цінують їх. Проведення часу онлайн важливо для розвитку технічних навичок у молодих людей, адже в епоху цифрових технологій вони повинні бути компетентними користувачами. Діти освоюють основні соціальні та технічні навички, щоб стати повноцінною частиною

сучасного суспільства.